ברטנורא על מסכת פרה

פירוש רבי עובדיה מברטנורא

geulaquiz.com

פרק א

א **רבי אליעזר אומר עגלה בת שנתה.** עגלה ערופה צריך שתהא בת שנתה ולא יותר:

ופרה. אדומה:

בת שתי שנים. דלשון פרה משמע דקשישא טפי מעגלה:

וחכמים אומרים עגלה ערופה כשרה אפילו בת שתים. וכל שכן בת שנתה, אלא דאפילו בת שתים עגלה היא. ואע״ג דקיימא לן כל מקום שנאמד עגל, בן שנה הוא, סברי רבנן שאני עגלה ערופה דכתיב בה (דברים כ״א:ג׳) עגלת בקר, ולא כתיב עגלה סתם:

שמא תשחיר שלא תפסל. שאם יולדו בה שתי שערות שחורות פסולה, דכתיב (במדבר י״ט:ב׳) אדומה תמימה, שתהא תמימה באדמימות. והלכה, דפרה אדומה בת שלש שנים או בת ארבע וזקנה כשרה, אלא שאין ממתינין לה, שמא תשחיר ותפסל:

לא שמעתי אלא שלשית. כך שמעתי שאין כשרה, לפרה אדומה אלא שלשית:

כך שמעתי סתם. ואין לי לפרש:

שלישית. משמע שלישית לאחרות במנין, שנולדו שתי פרות אחרות לפניה וזאת שלישית להן:

שלשית. משמע שהיא בת ג׳ שנים:

רביעי. לאחרים. כשיש ארבעה כרמים שייך לומר על האחרון שהוא רביעי לאחרים, אבל רבעי משמע כרם בן ארבע שנים:

האוכל בבית המנוגע, פרס. השוהה בבית המנוגע כדי אכילת פרס, מטמא בגדים שעליו. פרס הוא חצי ככר משלש ככרות לקב:

אמרו לו אמור משמונה עשרה לסאה. כלומר, היה לך לומר משמונה עשרה לסאה, שהסאה ששה קבין, ושלש ככרות לקב הן שמונה עשרה לסאה:

כך שמעתי. מרבותי, ואין בידי לפרש למה לא אמרו הם משמונה עשרה לסאה:

אני אפרש. מאי נפקא מינה בין זה לזה:

משלש לקב אין בו חלה. דחמש רביעיות קמח ועוד, חייבין בחלה, והלש קב בלבד אין מפריש ממנה חלה. הילכך כשאתה אומר משלש ככרות לקב, משמע שלא הופרש מהן חלה, וכשאתה אומר משמונה עשרה לסאה, נמצא שכל ככר הוא פחות מה שמיעטתו חלתו, שהלש סאה צריך להפריש ממנה חלה:

ב **ופר שני בן בקר תקח לחטאת.** בטהרת הלוים כתיב [שם ח] בפרשת בהעלותך. והאי שני יתירה הוא, דכיון דכתיב בתריה ועשה את האחד חטאת ואת האחד עולה, ממילא ידענא דתרי נינהו, אלא כתוב שני ללמד שהוא בן שתי שנים, דכי היכי דלבת שלש קרי שלשית, הכי נמי לבן שתים קרי שני:

וחכמים אומרים כו׳ והלכה כחכמים:

ג **מיום ליום.** נולד באחד באלול, לא שלמה לו שנה עד אחד באלול של שנה שניה. דבתר שנתו אזלינן, ולא בתר שנים של מנין העולם. ואם נתעברה שנה, נתעברה לו. וכן באילים בני שתים:

אינו כשר לא לאיל דאינו נחשב איל עד שנכנס שלשים יום משנה שניה לו:

פלגס. לשון פלג, כלומר ממוצע בין זה לזה, יצא מכלל כבש ולכלל איל לא בא:

נוקד. לשון אשר היה בנוקדים (עמוס א׳) שפירושו בעלי הצאן:

פרכדיגמא. למטבע שנפסל קורין כן בלשון יוני. אף זה נפסל מתורת איל ומתורת כבש:

מביא עליו נסכי איל. שלישית ההין. ונפקא לן מדכתיב או לאיל, לרבות את הפלגס לנסכי איל:

ד **חטאות הצבור.** כגון שעירי ראשי חדשים ושל מועדות ועולותיהן, כולהו בני שנה נינהו:

חטאת היחיד. כשבה או שעירה:

ואם הקריבום ביום השמיני כשרים. דכתיב (ויקרא כ״ב:כ״ז) ומיום השמיני והלאה ירצה, ונאמר בבכור (שמות כ״ב:כ״ט) ביום השמיני תתנו לי, מה בכור עשה יום שמיני כשמיני והלאה, אף בשאר קרבנות עשה יום שמיני כשמיני והלאה. מיהו במידי דחובה מצוה מן המובחר להביא מיום שלשים ואילך:

והפסח. אע״ג דחובה הוא, לא חשו חכמים, משום דנסבי לפי נפשות, שלא יבוא לידי נותר כיון שאינו נאכל [אלא] לחבורה אחת:

פרק ב

א **רבי אליעזר אומר פרה מעוברת כשרה.** רבי אליעזר ורבנן דהכא קיימי בשיטת רבי יהודה דאמר לקמן בפרקין דעלה עליה זכר אינה פסולה אלא אם כן עלה עליה מדעת בעל הפרה, ופליגי הכא במעוברת שעלה עליה זכר מעצמו בלא דעת הבעלים, ורבי אליעזר דמכשיר סבר עובר ירך אמו הוא והוי כגופה דפרה, ורבנן דפסלי סברי עובר לאו ירך אמו הוא ונפסלת מחמת מלאכה, שנושאת את עוברה. והלכה שהיא פסולה משעה שעלה עליה זכר אפילו שלא מדעת בעלים ואפילו אינה מעוברת, ודלא כר׳ יהודה:

אינה נלקחת מן הנכרים. שחשודים על הרביעה, ושמא נרבעת בידם:

וחכמים מכשירין. מפני שהבהמה נעשית עקרה כשרובעה, שהנכרי חס על בהמתו שלא תעקר:

ולא זו בלבד. לא בפרת חטאת בלבד פליגי ר׳ אליעזר ורבנן, אלא בכל קרבנות הצבור והיחיד פוסל ר׳ אליעזר אם נלקחו מן הנכרים, דחייש לרביעה. וחכמים מכשירין. ואין הלכה כר׳ אליעזר:

באין מארץ ומחוצה לארץ. כל הקרבנות באין בין מן הארץ בין מחוצה לארץ בין מן החדש בין מן הישן:

חוץ מן העומר ושתי הלחם. דאמר קרא (ויקרא כ״ג:י׳) כי תבואו אל הארץ וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר, ובשתי הלחם כתיב (שם) ממושבותיכם תביאו לחם. ואין באין אלא מן החדש, דכתיב בהו מנחה חדשה:

ב **יגוד.** יחתוך. כמו גודו אילנא (דניאל ד׳):

והננסת. קטנה ביותר. שזה מום באדם ואינו מום בבהמה:

יבלת. ווירוא״ה בלע״ז:

ר׳ יהודה פוסל. והלכה כר׳ יהודה:

ג **יוצא דופן פסולה.** כשאר קדשים. דכתיב [ויקרא כ״ב] כי יולד, פרט ליוצא דופן. ואע״ג דפרה לאו קדשי מזבח היא אלא קדשי בדק הבית, מ״מ יוצא דופן פסולה, דחטאת קרייה רחמנא:

ר׳ אליעזר מכשיר. באתנן ומחיר דוקא. ואין הלכה כר׳ אליעזר:

כל המומין הפוסלים במוקדשים. בבכורות פרק על אלו מומין, מפורשים המומין הפסולין במוקדשים:

פוסלין בפרה. דכתיב (במדבר י״ט:ב׳) אשר אין בה מום:

עבר בה את הנהר אחז בזנבה. נסתייע בה כשעבר את הנהר:

קיפל עליה את המוסרה. החבל שקושר אותה בו קפלו ונתנו על גופה:

נתן טליתו עליה פסולה. נאמר בפרה (שם) אשר לא עלה עליה עול, ונאמר בעגלה ערופה (דברים כ״א:ג׳) אשר לא עובד בה אשר לא משכה בעול, מה עול האמור בעגלה עשה שאר עבודה פסולה כעול, אף עול האמור בפרה עשה שאר עבודה פסולה כעול:

בשביל שלא תחליק. שלא יחליקו רגליה ותפול:

לצורך אחר פסולה. ואפילו לצרכו ולצרכה פסולה:

ד **עלה עליה זכר פסולה.** אע״ג דלא ניחא ליה, משום דדמיה יקרים ומפסיד טובא, ובעבודה דלא ניחא ליה לא מפסלה, דכתיב בעגלה ערופה [שם] אשר לא עובד בה, כתיב עבד וקרינן עובד, מה עבד דניחא ליה, אף עובד דניחא ליה, וילפינן פרת חטאת מינה. מ״מ הואיל ובשאר פרות הוה ניחא ליה, חשבינן לגבי פרת חטאת נמי ניחא ליה. ועוד אם באת להכשיר א״כ הוה ניחא ליה, ומשום הכי פסולה:

העלהו פסולה. לאו דוקא העלהו, אלא אם עלה עליה לדעת הבעלים אפילו עלה מעצמו פסולה. ואם שלא לדעת הבעלים, כשרה. ואין הלכה כר׳ יהודה:

ה **היו בה שתי שערות שחורות פסולה.** דכתיב אדומה תמימה, אי במומין הרי כבר אמור אשר אין בה מום, אלא שתהא תמימה באדמימות:

רבי יהודה אומר בתוך כוס אחד. גרסינן, ול״ג אפילו. במקום שהיה שונה ת״ק גומא, היה שונה ר׳ יהודה כוס. גומא וכוס אחד הוא, אלא שחייב אדם לומר בלשון רבו, שרבו של רבי יהודה היה קורא לגומא כוס, הכי מוכח בתוספתא:

מוכיחות. מכוונות וסמוכות זו בצד זו:

ר׳ אליעזר אומר אפילו חמשים. כלומר אפילו טובא והן מפוזרות, יתלוש. והלכה כת״ק:

אחר הנראה. היינו אחר ראשן של שערות:

אחר העיקר. ואם עיקרן מאדים וראשן משחיר ויש בעיקר שמאדים כדי שינטל בפי הזוג, יגזוז ראשן המשחיר והיא כשרה. אבל אם אין בעיקר המאדים שיעור שיוכלו להנטל בפי הזוג, פסולה אפילו לדברי חכמים. ששיעור שתי שערות האמורות בכל מקום, הוא כדי שיהיו ניטלות בפי הזוג. וכן הלכה:

פרק ג

א **שבעת ימים כו׳ מפרישין כהן השורף את הפרה.** דכתיב בפרשת מילואים (ויקרא ח׳) כאשר עשה ביום הזה צוה ה׳ לעשות לכפר עליכם, ודרשו רבותינו, לעשות, זה מעשה פרה. לכפר עליכם, זה מעשה יום הכפורים. שהכהן השורף את הפרה וכהן גדול העובד ביום הכפורים טעון פרישה שבעה כמו שהיו טעונים אהרן ובניו בשבעת ימי המילואים, דכתיב (שם) ומפתח אוהל מועד לא תצאו שבעת ימים. והיו מפרישין אותו מאשתו שמא יבוא על אשתו ותמצא נדה, והבועל נדה טמא שבעת ימים ולא יוכל לשרוף הפרה:

הבירה. אית דאמרי מקום היה בהר הבית ובירה שמו. ואית דאמרי כל המקדש קרוי בירה, כמו שנאמר אל הבירה וגו [דה״א כט׳]:

צפונה מזרחה. טעמא דמפרישים הכהן השורף את הפרה ללשכה שהיא צפונית מזרחית, כיון דחטאת היא וחטאת טעונה צפון, תקינו ליה רבנן בצפונה מזרחה כי היכי דלהוי לה הכירא:

ובית אבן היתה נקראת. לפי שכל מעשיה היו בכלי גללים כלי אבנים כלי אדמה שאינן מקבלין טומאה, ובהם בלבד היה משתמש כל שבעת ימי ההפרישה, משום דטבול יום כשר בפרה, והיו מטמאין הכהן השורף את הפרה ומטבילין אותו מיד להוציא מלבן של צדוקים שאומרים במעורבי שמש היתה נעשית, תקינו לה רבנן מעלות יתירות כדי שלא יזלזלו בה:

כל שבעת הימים. של ימי הפרישה:

מכל חטאות שהיו שם. מכל הפרות שנעשו מימות משה רבינו ועד אותו זמן, שמכל פרה ופרה היו נותנין קצת למשמרת, ויום ראשון מזין עליו מאפר פרה אחת ויום שני מאחרת ויום שלישי מאחרת:

בשלישי ובשביעי. לפרישתו. ובין ת״ק ובין רבי יוסי תרווייהו סבירא להו טבילה בזמנה מצוה, וקא מיפלגי בהזאה אי מקשינן לה לטבילה אי לא, ת״ק מקיש הזאה לטבילה והזאה בזמנה מצוה, וכל יומא משלושת ימים הראשונים איכא לספוקי שמא היום יום שלישי לטומאתו, והשלשה אחרונים כל יומא מספקינן שמא שביעי. ורביעי לא בעי הזאה, דלאו בשלישי איכא לספוקי ולא בשביעי איכא לספוקי שאין הזאה בשביעי עולה משום הזאת שביעי עד שיזה בשלישי שלפניו. וכל שבעה לאו דוקא, דעל כרחך הא קיימא לן הזאה שבות ואין דוחה את השבת. ור׳ יוסי לא מקיש הזאה לטבילה והזאה בזמנה לאו מצוה, הלכך לא בעי הזאה אלא שלישי ושביעי בלבד. ור׳ חנינא סגן הכהנים נמי כרבי יוסי סבירא ליה דהזאה בזמנה אינה מצוה, והכהן השורף את הפרה מעלה בעלמא הוא, כי היכי דלא לזלזלו בה מפני שהיא נעשית בטבול יום:

ב **בנויות על גבי הסלע.** צור החלמיש שניכר שהיה שם מתחילת ברייתו של עולם. ואעפ״כ החמירו לעשות תחתיו חלל, מפני קבר התהום, שמא יש תחתיו קבר ואין לו למת אוהל חלל טפח, וטומאה שהיא רצוצה בוקעת ועולה, לפיכך היו בונים אותו על גבי כיפין, שאפילו יש קבר תחתיהן החלל מפסיקו. וכל לשון טומאת התהום שבגמרא, לשון ספק ומכוסה הוא, כתהום הזה שאינו גלוי:

ומביאים נשים מעוברות ויולדות שם. כל אלו מעלות יתירות עשו בה כי היכי דלא לזלזולי בה, מפני שהיו עושים אותה בטבול יום:

ומגדלות שם את בניהן. עד שיהיו בן שמונה [שנים], ולא יותר שלא יראו קרי:

ומביאים שוורים. שכריסן רחבה כדי שלא יהיו רגליו של תינוק היושב עליהן. מאהילות על הארץ מפני קבר התהום:

ועל גביהן דלתות. ועוד זאת מעלה יתירה כדי שלא יהיו רגליו של תינוק מאהילות על הארץ:

וכוסות של אבן בידם. שכל מעשה הפרה בכלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה שאין מקבלין טומאה:

ירדו. תינוקות הללו לתוך נהר שילוח:

ומלאום. ממנו מים לקדש מי חטאת שמזין על השורף את הפרה כל שבעה. ובתוך הנהר ליכא לספוקי לקבר התהום, דלא עבידי דקברי בנהרות:

רבי יוסי אומר. מעל גבי השוורים היו משלשלים חבל וממלאים מים, ולא היו יורדים לתוך השילוח. ואין הלכה כרבי יוסי:

ג **באו להר הבית.** התינוקות שעל גבי השוורים עם הכוסות מלאים מים:

בפתח העזרה. של נשים, הסמוכה לחיל:

היה מתוקן קלל של חטאת. כלי שמונח בו אפר חטאת מכל פרה שהיו שורפים, כדכתיב (במדבר י״ט:ט׳) והיתה לעדת בני ישראל למשמרת:

קלל. כד קטן. תרגום וכדה על שכמה (בראשית כ״ד:ט״ו) וקולתה על כתפה:

וזורקו לתוך הקלל. ומתוך כך כשהיה הזכר נרתע לאחוריו והיה המקל יוצא מן הקלל קולט מן האפר עמו ונשפך על גבי השוורים והתינוק נוטלו ואינו צריך להוציא ידו לחוץ. ובתוספתא משמע שלא הוצרכו לעשות כן אלא כשעלו מן הגולה שהיו כולם טמאין ואין יכולים ליגע, שאם היו נוגעים באפר הפרה היו מטמאין אותו. ומה שהיו זורקים המקל לתוך הקלל ולא בדרך הנחה, שלא יטמא האפר בהיסט משום ספק זיבה:

אל תתנו מקום לצדוקים לרדות. למשול בנו בדברי שחוק והתול, דסבר ר׳ יוסי כשעלו בני הגולה היו בהם טהורים שטיהרום באפר הפרה שהורידו עמהם לבבל והעלו ממנו עמם, ולא נטמאו משום ארץ העמים דלא גזרו טומאה על ארץ העמים אלא לאחר שעלו מן הגולה. לפיכך היה אפשר שאיש טהור יהיה נוטל את אפר הפרה, ולא הוצרכו לזכר של רחלים והלכה כר׳ יוסי:

ד **לא היו עושים חטאת על גבי חטאת.** אם טיהרו עצמן לפרת חטאת אחת ואירעה פסול, לא יעשו אחרת על גבי זו. אלא צריכה שימור כבתחילה:

ולא תינוק על גבי תינוק. שאם היו שני תינוקות, אחד נשמר לפרת חטאת ואחד נשמר סתם אגב זה התינוק אבל לא לצורך פרת חטאת, לא מתכשר האי אגב האי:

צריכים היו תינוקות להזות. ואע״ג שנשמרו כל השמירות הללו, חיישינן דילמא אייתי עורב כזית מן המת ושדא עלייהו. וכל הני מעלות יתירות נינהו:

לא היו צריכים להזות. דלטומאת מת לא חיישינן. אבל טבילה היו צריכים לכו״ע, שמא נטמאו בשרץ. והלכה כר׳ עקיבא:

ה **לא מצאו משבע.** משום דאמרן דמכל חטאות שהיו שם מזין עליו, משום הכי קאמר דאם לא מצאו משבע, מזין אפילו מאחת:

וחמש מעזרא ואילך. ר׳ מאיר לא מני הארבע שעשו שמעון הצדיק ויוחנן כ״ג אלא לשתים, משום דסבירא ליה שעל ידי פסול שאירע בראשונה נעשית השניה:

וחכ״א שבע מעזרא ואילך. דסבירא להו שכולן כשרות היו:

ו **וכיפה כנגד האוטם.** רגלי הכיפה שהכיפה נשענת עליהם נקראין אוטם. ואין רגלי הכיפה העליונה כנגד רגלי התחתונה, אלא כנגד הכיפה עצמה, דכנגד אוטם העליונה עומד חלל התחתונה:

מפני קבר התהום. שלא תהיה שם טומאה רצוצה שהיא בוקעת ועולה:

ופרה וכל מסעדיה. סומכיה ועוזריה. לשון ה׳ יסעדנו על ערש דוי (תהילים מ״א:ד׳). ואע״ג דפרה אינה מקבלת טומאה מחיים, מעלה יתירה עשו בה:

ז **ולא אדומה.** לא היו מוציאין פרה אדומה אחרת עמה בככש:

שלא יאמרו שתים שחטו ורחמנא אמר ושחט אותה, ולא אותה ואת חברתה:

ובית הטבילה היה שם. ואותו בית הטבילה נמי חלול היה על גבי כיפין מפני קבר התהום. ואף מקום מערכתה וגיתה השנויין לקמן, כולן על גבי כיפין היו:

ומטמאים היו את הכהן. במה שהיו סומכים ידיהם עליו כדתנן לקמן בכך היה מיטמא, דבגדי אוכלי קודש מדרס לפרת חטאת. והרמב״ם פירש שהיו מטמאין אותו בשרץ או בשאר טומאות שמטמאים טומאת ערב

במעורבי שמש היתה נעשית. שהיו דורשים ואסף איש טהור, אין טהור אלא שהעריב שמשו, וכן הוא אומר (ויקרא כ״ב:ז׳) ובא השמש וטהר. וחכמים קבלו דטהור האמור בפרשת חטאת, טהור למעשר קאמר דהיינו טבול יום:

ח **אישי כהן גדול.** לפי שפעמים נעשית על ידי כהן גדול אבל בכל כהן היא כשרה בין בכהן גדול, בין בסגן בין בהדיוט:

ונסתפג. ונתקנח:

עצים. לעשות מהן מערכה לשריפה. מסודרים שם:

וארנים. לשון נטע אורן וגשם יגדל האמור בישעיה (מ״ד י״ד), ומין ארז הוא, וכן ברושים. וכל הנך עצים דקחשיב, עדיפי משאר עצים לצורך שריפתה:

כמין מגדל. רחבה מלמטה וצרה מלמעלה:

ופותחין בהן חלונות. להכניס בהן האש להבעיר העצים:

וחזיתה מערבה. פני המערכה ומראיתה והוא המקום שמאחיזין בו את האור היה פונה לצד מערב דהיינו כלפי המקדש, שהמקדש היה למערבו של הר הזיתים:

ט **בחבל של מגג.** חבל עשוי ממין של גמי, כדי שיהיו כל מעשיה בדבר שאינו מקבל טומאה:

ופניה למערב. לצד המקדש:

ר׳ יהודה אומר בימינו היה מקבל. כשאר קבלת הדם של קדשים שאם קיבל בשמאל פסול. ואין הלכה כר׳ יהודה, שכיון שאין דמה נזרק על גבי המזבח אינה כשאר קדשים לענין זה:

ומזה בימינו. דכתיב [במדבר י״ט] ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו. הרגילה שבאצבעות, כלומר אצבע היד הימנית שאדם ממשמש בה תמיד:

כנגד בית קודש הקדשים. כדכתיב (במדבר י״ט:ד׳) והזה אל נוכח פני אוהל מועד:

על כל הזיה טבילה. על כל הזיה שהיה מזה היה טובל אצבעו בדם, דשיירי הדם שבאצבע פסולין להזייה:

גמר מלהזות קינח ידו בגופה של פרה. כדי שישרף הדם עמה, כדכתיב [שם] ושרף את הפרה את עורה ואת בשרה ואת דמה. ובין הזאה להזאה מקנח אצבעו בשפת המזרק ולא בגופה של פרה, משום נימין הנדבקין באצבעו דגנאי לעשות בהן הזייה:

אליתות. עצים קטנים שמלהיבין בהם עצי המערכה. אליתות, לשון אליה. כמו זנבות האודים [ישעיה ז׳]:

בחריות. זמורות של דקל. ואין הלכה כר׳ עקיבא:

י **נבקעה.** הפרה מחמת האור. אבל אם לא נבקעה לא, דכתיב [במדבר י״ט] אל תוך שריפת, לא קודם שיוצת האור ברובה, ולא אחר שתיעשה אפר. והוא הדין אם קרעה בסכין אחר שיוצת האור ברובה:

ועמד. הכהן:

חוץ מגיתה. גומא שהיתה בקרקע כמין גת עשויה לשריפת הפרה, וכשהיה משליך עץ ארז ואזוב ושני תולעת צריך שיעמוד חוץ לאותה גומא:

עץ ארז. אגודה שיש בה עץ ארז ואזוב כרוכים עם שני תולעת:

עץ ארז זה. לפי שיש מינים הרבה שדומין לארז ואינן כשרין, לכך צריך להודיע שזהו שצותה עליו תורה. וכן באזוב. וכן בשני תולעת. ואזוב הוא שקורין לו בערבי צעת״ר. ושני תולעת הוא צמר צבוע בצבע הנקרא בערבי כרמ״ז ובלע״ז קרמז״י:

יא **כרכן.** לעץ ארז ואזוב בשיירי לשון של צמר שהוא צבוע בשני תולעת שהיתה ארוכה, ובמה שהיה עודף ממנה על עץ הארז ואזוב היה כורך שלשתן יחד, כדי שיהא להן כובד ויפלו לתוך שריפת הפרה ולא תקלוט השלהבת את הלשון. ואם לא כרכן והשליך כל אחד בפני עצמו, כשרה:

ובכברות של אבן. אבנים המנוקבים נקבים דקים ככברה. ואין הלכה כר׳ ישמעאל:

שחור שיש בו אפר. פחם שאם יכתשו אותו יעשה אפר:

כותשין אותו. ואם לא יחזור כמו אפר, מניחין אותו:

בין כך ובין כך. בין שיחזור אפר בין שלא יחזור אפר:

חולקין אותו לשלשה חלקים. לאחר שכברו את כל האפר, בין אפר הפרה בין אפר עצים שנשרפו עמה, חולקין את האפר לשלשה חלקים:

אחד ניתן, בחיל. למשמרת, כדכתיב והיתה לעדת בני ישראל למשמרת:

ואחד ניתן בהר המשחה. ובה היו הכהנים מקדשין:

ואחד היה מתחלק לכל המשמרות. וממנו היו מזין כל ישראל:

פרק ד

א **פרת חטאת.** שלא לשמה פסולה. דאמר קרא חטאת היא, ומדקרייה רחמנא חטאת למדנו שהיא טעונה שחיטה לשמה כחטאת:

ורבי אליעזר מכשיר. הואיל והיא נשחטת בחוץ. ואין הלכה כר׳ אליעזר:

ושלא רחוץ ידים ורגלים פסולה. דחטאת קרייה רחמנא. ולהכי נקט רחוץ ידים ורגלים ולא תנא קידש, דלא שנא קידש בפנים או בחוץ, בין בכלי שרת בין בכלי חול יוצא:

ור׳ אליעזר מכשיר. דכבואם אל אהל מועד וגו׳ או בגשתם אל המזבח ירחצו כתיב. ואין הלכה כר״א:

שלא בכהן גדול פסולה. דכתיב ונתתם אותה אל אלעזר, אותה אל אלעזר, ואין שאר הפרות נעשות אלא בכהן גדול:

ור׳ יהודה מכשיר. דדריש, אותה בסגן, ושאר כל הפרות בין בכהן גדול בין בכהן הדיוט. והלכה כר׳ יהודה:

ובבגדי לבן היא נעשית. דכתיב גבי פרה והיתה לבני ישראל ולגר הגר בתוכם לחוקת עולם, וביום הכפורים כתיב (ויקרא ט״ז:ל״ד) והיתה זאת לכם לחוקת עולם, מה עבודת יום הכפורים בבגדי לבן, אף מעשה פרה בבגדי לבן:

ב **חוץ מגיתה.** מקום היו עושים לשריפתה כמין גת כנגד פתחו של היכל, ואם שחטה שלא כנגד פתחו של היכל פסולה:

או בשתי גיתות. כגון שחילקה לשתים ושרף חציה בגת זו וחציה בגת זו:

או ששרף שתים בגת אחת. אע״פ שהוציא כל אחת בפני עצמה מיפסלן מחמת מלאכה, שזו פוסלת את זו. אבל בזו אחר זו, כשרה:

ולא כוון כנגד הפתח פסולה. דאל נוכח פני אהל מועד כתיב:

מששית שביעית. דשבע פעמים כתיב, כסדרן, והוא מנה שביעית קודם ששית, וחזר והזה שביעית, פסולה, דבעינן שיקרא לששית ששית ולשביעית שביעית. אבל משביעית שמינית, כשרה, דאין שמינית בהזאות של פרה וזה טעה בדבור דעלמא:

וחזר והזה שמינית. לאו דוקא, דבכל ענין כשרה, בין חזר והזה בין לא חזר והזה. ואגב רישא נקטיה. אי נמי הא קמשמע לן דאע״ג דהוסיף בהזאות לא פסל, דמכי גמרינהו לשבע הזאות נגמרה מצותה, ותו לא חיישינן למה שהוא מוסיף:

ג **שרפה שלא בעצים.** שהצית האור בגופה של פרה:

כשרה. שלא נכתב בתורה עצים, אלא ושרף סתם:

או בכל העצים. שלא שרפה בארזים ארונים וברושים ועצי תאנה השנויים בפרקין דלעיל:

הפשיטה ונתחה כשרה. דאת עורה ואת בשרה כתיב, בין בהפשט וניתוח בין במחובר:

על מנת לאכול מבשרה או לשתות מדמה כשרה. דוקא לאכול ולשתות הוא דמכשיר תנא קמא, דבכל הקרבנות נמי כי האי גוונא כשר, כדתנן בפרק כל הפסולים [זבחים לה] חשב לאכול דבר שאין דרכו לאכול, כשר, כגון מאכילת מזבח לאדם. אבל חשב על מנת להזות מדמה למחר, פסל תנא קמא, דחטאת קרייה רחמנא. ור׳ אליעזר סבר דאין מחשבה פוסלת בפרה כלל, אפילו בהזאות. ואזדא לטעמיה דבשלא לשמה מכשיר בריש פירקין, שאין לה דין מדיני קדשים, הואיל והיא נעשית בחוץ. ואין הלכה כרבי אליעזר:

ד **כל העסוקין בפרה** אדומה, באחת מכל עבודותיה, בין בתחילה בין באמצע בין בסוף:

מטמאין בגדים. דכתיב והשליך אל תוך שריפת הפרה וסמיך ליה וכיבס בגדיו הכהן, ובשריפתה כתיב והשורף אותה יכבס בגדיו, ואם המשליך את האזוב מטמא בגיים, השורף לא כל שכן, אלא בא הכתוב ולימדך על כל העוסקים בפרה מתחילה ועד סוף שיהיו טעונים כבוס בגדים:

ופוסלים אותה במלאכה. דכתיב ושחט אותה, ולא שיעשה מלאכה אחרת עמה בשעת שחיטתה. וכן בשריפתה כתיב [ושרף את הפרה] ולא שיעשה מלאכה אחרת עם שריפתה, למדנו שמלאכה פוסלת בה משעת שחיטה עד שתיעשה אפר:

אירע בה פסול בשחיטתה. לא שנתנבלה בשחיטה, דא״כ מטמאה בגדים משום נבילה, אלא פסול מחמת מלאכה, דומיא דאירע בה פסול בהזאתה:

אינה מטמאה בגדים. דכיון דשחיטתה בפסול, אם כן לא נעשה בה עדיין לשם פרה כלום בכשרות. אבל אירע בה פסול בהזאה, כבר נעשית השחיטה בהכשר:

לעולם מועלין בה. הנהנה ממנה בין לפני שריפתה בין לאחר שריפתה, חייב קרבן מעילה, עד שתיעשה אפר. אבל לאחר שנעשית אפר, אין באפר משום מעילה, דכתיב חטאת היא. חטאת, מלמד שמועלין בה. היא, בה מועלין, באפרה אין מועלין:

ומרבין לה עצים. נמי דוקא עד שתיעשה אפר:

ומעשיה ביום. בתוספתא מפרש, חוץ מאסיפת אפרה והמילוי והקידוש. שיכולים לאסוף אפר הפרה בלילה, ולשאוב המים מן הבאר והוא הנקרא מילוי, ולשים בתוכה האפר והוא הנקרא קידוש, כל זה מותר לעשות בלילה. וכל מעשה פרה, בכהן, חוץ מאסיפת אפרה והמילוי והקידוש וההזאה, שהם כשרים בזר. אסיפת אפרה, דכתיב ואסף איש טהור, מלמד שאסיפת האפר כשרה בכל אדם. ובהזאה הוא אומר והזה הטהור על הטמא, בין שהוא כהן בין שאינו כהן:

והמלאכה פוסלת במים. דכתיב והיתה לעדת בני ישראל למשמרת למי נדה [חטאת היא], מה חטאת נפסלת במלאכה כדכתבינן לעיל, כך המים נפסלים במלאכה משעת המילוי:

עד שיטילו את האפר. שמטילים במים מאפר הפרה כשיעור שתיראה האפר במים ומהם מזין על הטמא, ואם לאחר שהטילו האפר במים עשה מלאכה אחרת עמה בשעת הזאת, לא פסל:

פרק ה

א **המביא כלי חרס לחטאת.** שהולך אצל היוצר לקנות ממנו כלי חרס להניח בו אפר חטאת או מי חטאת:

טובל ולן על הכבשן. מתחיל לשומרן בטהרה שלא יגע בהן עם הארץ מקודם שיצרפו בכבשן, דהוא גמר מלאכתן לקבל טומאה:

ר׳ יהודה אומר אף מן הבית הוא מביא וכשר. דמהימנינן ליה לעם הארץ אם אומר ששמרו על טהרת חטאת, כדאמרינן בפרק חומר בקודש דעמי הארץ נאמנים על טהרת יין לנסכים ושמן למנחות, שלא יהא כל אחד ואחד בונה במה לעצמו ושורף פרה אדומה לעצמו. והלכה כר׳ יהודה:

ובתרומה. אם מביא כלי חרס להניח בו תרומה:

פותח את הכבשן ונוטל. אע״ג שנגמר צרופן ולא שמרן. דכיון דעדיין לא נפתח ומלא אבק על גביו, לא חיישינן שמא נגע בו עם הארץ, דלא החמירו בתרומה:

ר׳ שמעון אומר מסדר השני. אם פתח עם הארץ את הכבשן ונטל ממנו כלים, אין נוטל מסדר הראשון, דיד הכל ממשמשין בו, אבל מסדר השני שתחת הראשון שרי. ורבי יוסי מחמיר ואסר אף מסדר השני. ואין הלכה לא כר׳ שמעון ולא כר׳ יוסי, אלא אע״פ שמצא הכבשן פתוח הרי הכל בחזקת טהרה, ולוקח אף מסדר הראשון:

ב **המטביל כלי לחטאת.** כלי שטף שהטבילו כדי למלאות בו מים ולקדשם באפר, אם הטבילו במים שאין ראויין לקדש, כגון במי מקוה שאינם מים חיים:

צריך לנגב. הכלי. שמא יתערבו שאינם ראויים בראויין. אבל אם הטבילו במים חיים הראויין לקדש, אין צריך לנגב:

ואם לאסוף לתוכו מים מקודשים. ואם הטבילו להכניס לתוכו מים שכבר נתן עליהם את האפר, אפילו הטבילו במים חיים, צריך לנגב, שלא יתערבו שאינם מקודשים במקודשים, ותנן לקמן צלוחית של חטאת שנפל. לתוכה מים פסול:

ג **קרויה.** דלעת יבשה חלולה ששואבים בה מים:

שהטבילוה. מעלה בעלמא לחטאת, ולא משום טומאה. דהא בחדשה מיירי שלא נטמאת מעולם:

במים שאין ראויין לקדש מקדשים בה. לאחר שנגבה. ולא חיישינן שמא בלעה מים שאין ראויין לקדש ותחזור ותפלוט:

נטמאה אין מקדשים בה. ואע״פ שחזר והטבילה, דחיישינן שמא תפלוט משקין טמאים הבלועים בה. דקסברי רבנן דמחמרינן טפי במים טמאים יותר מבמים שאינן ראויין לקדש. ורבי יהושע משוה מדותיו. דאי חיישת, הכא והכא תיחוש. ואי לא חיישת, הכא והכא לא תיחוש. אלא בין כך ובין כך, בין בתחילה אם הטבילה במים שאין ראויין לקדש וניגבה, בין בסוף כשנטמאת והטבילה אפילו בראויין לקדש וניגבה, לא יוסיף לתוכה מים מקודשים, דחיישינן שמא תפלוט. ואין הלכה כר׳ יהושע:

ד **שפופרת.** של קנה:

שחתכה. תיקנה לשום בה מי חטאת או אפר חטאת, אפילו חתכה חבר שאינו חשוד על הטומאה:

ר׳ אליעזר אומר יטביל מיד. ואיכא היכרא. דפרה נעשית בטבול יום, משום דכלים הנגמרים בטהרה צריכין טבילה לקודש, שמא נשאר בכלי רוק היוצא מפיו של עם הארץ ועדיין הוא לח בשעת גמרו של כלי ומטמאו. ואע״ג דטומאה זו אינה צריכה הערב שמש אלא טבילה בלבד, מכל מקום איכא הכירא, משום דלגבי פרת חטאת עשאוה כטמא מת בשביעי שלו ומטמא אדם וכלים, ואי איתא דפרה היתה צריכה הערב שמש, גם היא היתה צריכה:

ר׳ יהושע אומר יטמא ויטביל. דבענין אחר ליכא הכירא, כיון דכלים הנגמרים בטהרה לא בעו הערב שמש לקדש. והלכה כר׳ יהושע:

הכל כשרים לקדש. כל הטהורים כשרים להשליך האפר על גבי המים, ואפילו נשים. דכתיב גבי אסיפת אפר הפרה, ואסף איש טהור את אפר הפרה והניח מחוץ למחנה, ודרשינן איש, להכשיר את הזר. טהור, ואפילו אשה. והניח, מי שיש בו דעת להניח, פרט לחרש שוטה וקטן שאין בהן דעת להניח. ובתר [אסיפת אפרה] כתיבא הך עבודה דקידוש ואין עבודה מפסקת בינתים. למדנו שכל הכשר לאסיפת אפרה כשר לקידוש:

ר׳ יהודה מכשיר בקטן ופוסל באשה. דאם איתא דכל הכשר באסיפה כשר בקידוש, לכתוב ולקח לשון יחיד בקידוש, כי היכי דכתב ואסף לשון יחיד באסיפה, מאי ולקחו, דאפילו הנך דפסולים התם כשרים הכא, כגון קטן. אבל אשה לא, דכתיב ונתן, ולא ונתנה:

ה **בכל הכלים מקדשים.** בין של עץ בין של עצם בין של זכוכית, ואפילו בכלי גללים דלא חשיבי כלי לענין טומאה לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים, דכתיב מים חיים אל כלי ולא כתיב אל הכלי:

מחץ. כלי גדול של חרס שקורין בערבי אלמחגי״ר. ובקצה האחד ממנו עשוי כדמות בית יד והוא שולי המחץ. כך פירש הרמב״ם:

ואין מזין אלא בכלי. כלומר, שצריך שיהיו המים בכלי בשעת ההזאה:

אין מצילין. כל מה שבתוכה מטומאת אוהל המת ע״י צמיד פתיל, אלא כלים:

שאין מצילין מאויר כלי חרס אלא כלים. שאם יפול שרץ באויר כלי חרס, טמא כל מה שבתוכו אע״פ שלא נגע בהן, חוץ מכלים שאין מיטמאין מאויר כלי חרס, דכתיב (ויקרא י״א:ל״ג) כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל אשר יאכל, אוכלים ומשקין מיטמאין מאויר כלי חרס, ואין כלים מיטמאין מאויר כלי חרס:

שאין מצילין. כמו ואין מצילין. דוגמתו בריש פרק קמא דביצה שאפר כירה מוכן הוא, ואמר רבה בגמרא [דף ח׳] הכי קאמר, ואפר כירה מוכן הוא:

ו **ביצת היוצרים.** כל כלי שמתחיל יוצר חרס לעשות, עושה תחילה החומר עגול כצורת ביצה ועושה לה בית קיבול:

כשרה. לקדש בה מי חטאת:

ור׳ יוסי פוסל. דלא חשיב ליה כלי. ואין הלכה כרבי יוסי:

ביצת התרנגולת. קליפתה החיצונה:

וחכמים פוסלים. שאינה חשובה כלי. והלכה כחכמים:

ז **השוקת שבסלע.** שוקת היא אבן חלולה שעל שפת המעין והמים נכנסים לה דרך חור שבדופנה ומשקין בה הבהמות. והכא מיירי בסלע מחובר שחקקו, אין נחשב כלי הואיל ולא היה עליו שם כלי בתלוש. ואפילו היה תלוש [אלא] שחיברו ולבסוף חקקו:

ואינה צריכה צמיד פתיל. אם היתה באוהל המת מצלת על מה שבתוכה בכיסוי לבד בלא צמיד פתיל. לפי שאינה חשובה כלי אלא כבור ודות שמצילין על מה שבתוכה בכיסוי בלא צמיד פתיל, כדתנן בפרק ה׳ דאהלות [משנה ו׳]:

ואינה פוסלת את המקוה. אם [נפלו] מי גשמים מתוכה למקוה, אין נחשבים מים שאובים לפסול את המקוה:

ופקקה. סתמה:

מפני שאינם עגולים כלי. כלומר שאין כלי מסבב את המים, דנקב שלמטה מבטלו מתורת כלי, דסתימה של סמרטוט לא משוי ליה כלי. אבל שהנקב מן הצד, יש תורת כלי עליו ומקדשים במים שבתוכם, שהרי הכלי מסבבן. והיינו עגולים כלי:

עשה לה עטרה. שוקת תלושה שחיברה בסיד שהיא חשובה כלי ועשה שפה של טיט לפיה סביב ונתמלאה השוקת מים עד שנתמלאת גם השפה, המים פסולים לקדש, לפי שאין התוספת נחשבת כלי:

ואם היה בריא. כלומר אם השפה הזאת חזקה ומהודקת בשוקת עד שאילו תנטל השוקת תנטל גם השפה עמה, כשרים:

ח **שתי שקתות שבאבן.** הכא מיירי באבן המיטלטלת שאינה סלע מחובר, ושתי שיקתות הללו תורת כלי יש להן:

קדש אחת מהן. שנתן אפר פרה במים שבאחת מהן:

כשפופרת הנוד. כמין קנה שנתן על פי הנוד שבו מריקים היין או המים בתוך הנוד. ושיעורו, כדי שיהיו שתי אצבעות הראשונות של פס היד חוזרות בו בריוח, לא הגודל, אלא האצבעות הסמוכות לו:

או שהיו מים צפין על גביהן. כגון שכותל האמצעי המפסיק בין שתי השקתות נמוך משאר הכתלים:

כקליפת השום. כשנתמלאו שתיהן, צפין המים על המחיצה האמצעית כקליפת השום:

ט **שהקיפן.** סמכן זו אצל זו. לשון [ואין] מקיפין שתי חביות דמסכת ביצה:

המים שביניהן. שבין שתי עריבות ושבין סדק של שוקת. אבל שאר המים מקודשין. אלא דאותן שבסדק לא נכנס בהן הקידוש:

גפסים. מין סיד הוא ולבן ביותר. וקורין לו בלע״ז ייס״ו גיפס:

פרק ו

א **המקדש מי חטאת.** הבא ליתן מאפר הפרה לתוך המים. והוא קידוש האמור בכל מכלתין:

או על הצד. על צדו של כלי:

ואחר כך נפל לשוקת. על המים שבתוך השוקת. פסולים אותן המים להזאה, דכתיב [במדבר י״ט] ולקחו ונתן, עד שיבוא האפר בתוך המים מכח אדם:

נטל מן השפופרת וכיסה. נטל אפר מן השפופרת וכיסה השפופרת קודם שיקדש, דהיינו קודם שיתן האפר במים:

או שהגיף את הדלת. קודם שיקדש:

הקידוש כשר. דהיינו האפר שבידו, לפי שמלאכה אינה פוסלת באפר, כדאמרן:

והמים פסולים. דנעשית מלאכה עם המים, ולעיל [סוף] פרק פרת חטאת שנינו שהמלאכה פוסלת במים עד שיטילו את האפר:

זקפה בארץ. לאחר שנטל האפר מן השפופרת הניח השפופרת בארץ קודם שיתן האפר במים:

פסול. המילוי דהיינו המים, לפי שעשה מלאכה עם המים. ואם הניח השפופרת בידו וכפה ידו עליה כדי שלא יתפזר האפר שבתוכה ואח״כ נתן האפר על המים, כשר המילוי דהיינו המים, דאין זו חשובה מלאכה:

לפי שאי אפשר. לשמור האפר שבתוך השפופרת אם לא יכוף ידו על פיה, שהרי אינו יכול להשיב הפקק על פיה עד שיקדש. פירוש אחר, זקפה בארץ, הניח האפר בארץ, פסול האפר, דכתיב למשמרת, [ובארץ אינה למשמרת]. ואם נתן האפר לתוך ידו כשר, דאפשר לשמרו ושפיר קרינן ביה למשמרת. ולפי זה גרסינן לפי שאפשר:

ב **היה קידוש צף על פני המים.** שנתן על המים אפר הרבה. ולאפר עצמו קרי קידוש:

נוטל. מאותו אפר:

ומקדש. בו מים אחרים, ואפילו באותו שנגע במים מקדש וחוזר ומקדש כמה פעמים, אלא שמנגבו:

זלף את המים. הזה מן המים המקודשים על האדם ועל הכלים עד שכלו כל המים, והאפר נשאר בשולי הכלי:

וחכמים אומרים וכו׳ והלכה כחכמים בתרוייהו:

ג **טפי.** פך קטן שפיו צר והמים היורדים ממנו יורדים טיף טיף:

אע״פ שפיו צר. פחות משפופרת הנוד:

המים שבתוכו מקודשים. וכשרים להזות אע״פ שלא נכנס שם מאפר הפרה כלל, דהוו כאילו מחוברים למים שבשוקת:

היה ספוג. אם בשעת מילוי היה ספוג בשוקת, המים הבלועים בספוג פסולים, דמים חיים אל כלי בעינן, ואין הספוג כלי:

יזלף עד שהוא מגיע לספוג. כשבא ליטול המים וליתנם בצלוחית, שופך כל המים עד שמגיע לספוג, אבל לא ישפוך מן המים שבספוג כלל, כדי שלא יתערבו המים שבספוג שהם פסולים עם המים שבשוקת שהם כשרים ויפסלו כולם:

נגע בספוג. נסחטים מי הספוג לתוך השוקת ונתערבו הפסולים בכשרים, ונפסלו כולם:

ד **נתן ידו או רגלו.** הרי שהיה קילוח יורד מהר מעוקם ואינו יורד לתוך החבית שרוצה למלאותה לקידוש, ונתן ידו למעלה בראש ההר לעשותה כעין צנור כדי שיעברו המים דרך ידו לחבית של קידוש, וכן עלי ירקות הראויין לאכילה ומקבלין טומאה:

פסולים. המים. כדילפינן בפרק ב׳ דזבחים (דף כ״ה) מדכתיב [ויקרא י״א] מקוה מים יהיה טהור, הוייתן על ידי טהרה תהא. ואע״ג דהאי קרא במקוה הוא דכתיב, ילפינן מיניה כל הויות. והכי הוי משמעות דקרא, הוייתן של כל מים המטהרים, על ידי טהרה תהא, בין שאתה מהוה אותן להיות מקוה או מילוי הוי מהוה אותן על ידי דבר שאינו מקבל טומאה:

ה **המפנה את המעין לתוך הגת.** שעשה חריץ מן המעין עד הגת כדי שיפנו שם מי המעין, ואחר כך הפסיקן:

גת. בור שעושין לפני הגת כדי לקבל את היין, קרוי גת:

גבים. לשון עשה הנחל הזה גבים האמור בספר מלכים [ב׳ ג׳]. והוא רקק של מים:

פסולים. לזבים לטבילה, דלאו מים חיים נינהו:

ולמצורעים. דבעינן מים חיים להזות עליו עם דם הצפור:

ולקדש [בהן] מי חטאת. בעינן מים חיים, והני כיון דהפסיקן לאו מים חיים נינהו. והא דקתני מפני שלא נתמלאו בכלי, כדי לפוסלן לקידוש בכל ענין אפילו בא לקדש בתוך הגת או בתוך הגבים עצמן:

פרק ז

א **חמשה.** לקדשן חמשה קידושין. כל חבית וחבית בפני עצמה:

ונמלכו לקדשן קידוש אחד. לערות חמשתן בתוך כלי גדול ולקדש הכל בבת אחת:

הרי כולן כשרים. דהואיל וכל אחד ממלא הכלי שלו אין כאן מלאכה פוסלת במים בין מילוי להטלת האפר במים:

היחיד שמילא חמש חביות כו׳ אין כשר אלא אחרון. שהמילוי הראשון נפסל במלאכה שעשה כשמילא את השני קודם שנתן את האפר בראשון, וכן השני נפסל כשמילא את השלישי, וכן כולם. ואם מתחילה היה ממלא חמש חביות זו אחר זו או אפילו מאה חביות כדי לקדשן קידוש אחד, כגון שצריך להזות על כלים הרבה, לא היו פוסלים זה על זה וכולן כשרים, דהכל נחשבים מילוי אחד. אבל כשמילא מתחלה לשם חמשה קידושין, כולן פוסלין זה על זה מטעם מלאכה, שהיא פוסלת במים עד שיטיל האפר, הלכך אין כשר אלא אחרון:

ונמלך לקדשן חמשה קדושין. שקידש זו לעצמה וזו לעצמה:

אין כשר אלא זו שקידש ראשון. לפי שקידוש ראשון חשיב מלאכה לאחרים שהיו ממולאים ולא נתן לתוכן אפר, דעד שיתן את האפר מלאכה, פוסלת במים:

אמר לאחד קדש לך את אלו. היחיד שמילא חמש חביות לקדשן קידוש אחד, ואמר לאחר קדש לך את אלו וקידשן האחר חמשה קדושים, אין כשר אלא ראשון. דכיון שאמר לו קדש לך ונתנן לו, נעשו שלו וכאילו מלאן הוא, והקידוש שקידש ראשון נעשה מלאכה לפסול את אחרים:

אבל אם אמר קדש לי את אלו כולן כשרים. שהממלא לא עשה מלאכה, והמקדש אינו שלו כדי שיפסלו על ידו:

ב **ועשה מלאכה בידו אחת.** פסול המילוי מטעם מלאכה:

לו ולאחר. (כו׳ כאחת):

שניהם פסולים. דכיון דלתרי גברא קא ממלא, נחשב האחד מלאכה לחבירו:

בין לו בין לאחר. דאע״פ שאין המים שלו, פוסלן במלאכה שבשעת מילוי:

ג **אם לו פסול.** אם הקידוש שלו, פסול. דשמא המלאכה קדמה לקידוש ונפסלו המים:

ואם לאחר. הוא הקידוש:

כשר. שהרי בעל המים לא עשה מלאכה:

המקדש לו ולאחר. שניהם כאחת. אי נמי קידש לחברו קודם שלו:

שלו פסול. דקידוש של חברו נחשב מלאכה לפסול מימיו:

שניהם כשרים. שאין המים שלו שיפסלו על ידו:

ד **קדש לי ואקדש לך.** כגון שכל אחד מילא מים לעצמו, ובא זה וקידש מימיו של זה, וזה קידש מימיו של זה, אותו שקידש ראשון כשר מה שקידש לחבירו, דחבירו לא עשה מלאכה אלא עד אחר שנתקדשו מימיו, ומשנתקדשו אין מלאכה פוסלת. אבל מה שקידש השני לראשון פסול, שהראשון פסלה במה שקידש מימי השני קודם שנתקדשו מימיו:

מלא לי ואמ, לא לך. המילוי האחרון כשר. אבל מילוי ראשון פסול, היינו המים שנתמלאו ראשונה, דנפסלו במלאכה במילוי שמילא לחבירו:

קדש לי ואמלא לך. שהיו לו מים ממולאים ואמר לחבירו קדש לי מימי ואחר כך אמלא לך:

שניהם כשרים. דאין המלאכה פוסלת אחר קידוש. וזה נמי שנתמלאו לו המים מימיו כשרים, דמשנתמלאו לו המים לא עשה מלאכה:

מלא לי ואקדש לך. שהאחר היו לו מים ממולאים ואמר לו זה מלא לי תחלה ואחר כך אקדש לך:

שניהם פסולים. זה, שמילא עד שלא נתקדשו מימיו. וזה, שקידש לחברו משנתמלאו מימיו:

ה **הממלא לו ולחטאת.** הממלא מים, קצתן רוצה לצרכו ובקצתן רוצה ליתן אפר חטאת:

באסל. במוט. ודרך שואבי מים שנותנים מוט על כתפם וכד מלא תלוי בראש המוט מלפניו וכד אחד מאחריו:

ואח״כ מילא את שלו, פסול. משום מלאכה:

ואת של חטאת לפניו. כדי לעשות בהן שמירה מעולה:

ואם נתן של חטאת לאחוריו פסולה. דכתיב למשמרת למי נדה, בזמן שהן שמורין הן מי נדה, בזמן שאינן שמורין אינן מי נדה:

היו שניהן של חטאת וכו׳ דהואיל ומסיק אדעתיה בשלפניו נזכר נמי בשל אחריו. והיינו מפני שאפשר, כלומר אפשר לשמור שלאחריו אגב שלפניו:

ו **המוליך את החבל בידו לדרכו.** לאחר שמילא את הדלי בחבל החזיר את החבל לבעלים. לדרכו, שלא הוצרך לעקם או להרחיב את דרכו אלא לפי הילוכו מצא בעל החבל והחזיר לו את שלו, אין זו מלאכה וכשר המילוי:

שלא לדרכו. שעיקם את דרכו כדי להחזיר החבל, מלאכה היא ופסול:

זה הלך. כלומר על דבר זה הלך חכם אחד לשאול מחכמי יבנה, הן סנהדרי גדולה שגלו שם:

הוראת שעה. שעת הדחק היה. הא לאו הכי לא:

ז **המכנן את החבל.** דרך משלשלי הדלי למלאות מים, כשמעלה את הדלי מסבב את החבל בידו כמין טבעת שלא יהא נגרר לארץ. ומכנן לשון הדרא דכנתא [חולין פ״ג]. ואם בדרך העלאת הדלי מכנן על יד על יד, צורך העלאה היא, ואין זו מלאכה וכשר המילוי. ואם באחרונה לאחר שהעלהו כיננו, חשוב מלאכה ופסול:

לזה הכשירו הוראת שעה. מה שהכשירו ביבנה הוראת שעה, לא למוליך את החבל שלא כדרכו, אלא לזה שכינן את החבל באחרונה הכשירו לו ע״י הדחק:

ח **המצניע את החבית.** שהוא דולה בה המים לשום בשוקת, ולאחר שעירה ממנה הצניעה קודם שיקדש המים בשוקת, אין הצנעה זו חשובה מלאכה, לפי שצריך לה עדיין למלאות בה, וצורך מילוי הוא. וכן כפאה על פיה נמי לנגבה לפי שרוצה למלאות בה עדיין, לא חשיב מלאכה וכשר המילוי. אבל אם עשה כן להוליך בה את הקידוש דהיינו מים המקודשין, הואיל ולאו צורך מילוי הוא, חשוב מלאכה ופסול המילוי:

בשביל שתחזיק מים הרבה. לא חשוב פינוי זה מלאכה:

בשעה שהוא זולף. שהוא מזה:

פסול. דפינוי זה חשוב מלאכה:

ט **והורה הוראה.** להתיר או לאסור, לטמא או לטהר, לפטור או לחייב:

ודבר שאינו משום מלאכה. כגון הוראה ומראה את הדרך:

אם עמד. שנתעכב שם בשביל זה:

פסול. משום היסח הדעת. וכן הלכה:

י **המוסר מימיו לטמא.** לשמרן:

פסולים. בין עשו הבעלים הראשונים מלאכה, בין לא עשו הבעלים הראשונים מלאכה, דבחזקת השומר קיימו והוא אינו מקפיד לשמרן מפני שהוא טמא, והתורה אמרה למשמרת למי נדה:

ולטהור כשרים. ואפילו עשו הבעלים הראשונים מלאכה, שכבר יצאו מרשות בעלים וקיימו ברשות שומר. ומיהו אם השומר עשה מלאכה, פסולים:

אף לטמא כשרים. דסבר ר׳ אליעזר המוסר מימיו לטמא, בחזקת הבעלים הראשונים קיימו, הלכך אם לא עשו הבעלים מלאכה כשרים. ואין הלכה כר׳ אליעזר:

יא **והגביהו זה על זה.** שסייעו זה את זה להגביה:

ונטל זה לזה קוצו. או שנטל זה לזה קוץ שנתחב לו בידו:

בקידוש אחד. שהיו שניהם ממלאים לצורך קידוש אחד, כשר. שיכול כל אחד לסייע לחבירו, ונטילת הקוץ שבידו נמי צורך מילוי היא:

בשני קידושין פסול. שפסל כל אחד מימיו במה שסייע לחבירו או שנטל לו קוץ, משום מלאכה:

אם התנו ביניהן. שאמר כל אחד לחבירו כשאגביה לך יהא שלי ושלך ברשותך (וכמו כן א״ל האחר), ואחר שהגביהו לוקח כל אחד מהן אחת מהן ברשותו. ואין הלכה כר׳ יוסי:

יב **הפורץ על מנת לגדור.** כלומר אפילו על מנת לגדור, לא חשיב מלאכה וכשר המילוי:

האוכל על מנת לקצות. לאחר שמילא המים קודם שיקדש היה מלקט לתאנים על מנת ליבשן לעשות מהן גרוגרות, ולאחר לקיטתן אכלן, אין המחשבה שהיה רוצה לעשותן קציעות פוסלת במים, אלא הרי הוא כאילו לקט לאכול, שאינו פוסל, דומיא דפורץ על מנת לגדור שאין המחשבה שהוא חושב לגדור פוסלת עד שיגדור, הכא נמי:

אם קצה. אם הניח אותן במקום שמניחין התאנים ליבש, פסול:

בשביל שלא יאבד פסול. שהמצניע אוכלים כדי שלא יאבדו, חשיבא מלאכה:

פרק ח

א **שנים שהיו שומרים את השוקת.** שנתמלא לחטאת:

טהר. אותו שנטמא טהר מטומאתו:

ונטמא שני. היינו חבירו שהיה טהור:

כשרים. המים שבשוקת:

עמד ועשה השני מלאכה. עמד הראשון ממלאכתו, ובא השני ועשה מלאכה תחתיו:

ב **נטמא וטמאהו.** נטמא הסנדל וטימא את האדם לחטאת. שכלים שנטמאו במשקים מטמאים את האדם לחטאת, שאין מונין ראשון ושני בחטאת, כדתנן לקמן פרק כל הראוי (משנה ו'). אע"פ שאם נפלו המשקים הללו על בשרו, טהור, שהטהור לפרה אם נגעו משקין טמאים בבשרו, הוא טהור כמו שהיה. לבד אם נגעו בידיו, לפי שהמשקין טמאים מטמאים את הידים, וגבי טהרת חטאת קיי"ל דאם נטמאו ידיו נטמא גופו:

מטמאיך לא טמאוני. משקים שטמאו את הסנדל לא היו יכולים לטמא הטהור לחטאת אם נגעו בבשרו כדאמרן, והסנדל הבא מכוחם מטמאו:

ג **השורף פרה** אדומה:

ופרים הנשרפים, כגון פר יום הכפורים ופר כהן משיח ופר העלם דבר של ציבור, מטמאים בגדים, דבכולהו כתיב יכבס בגדיו, ולא שנא בגדים שהוא לבוש ולא שנא בגדים שהוא נוגע, וה"ה לכל שאר כלים. דלא ממעטינן אלא אדם וכלי חרס בלבד הוא שאין מטמאין אם נוגעים בהן:

ופרה ופרים עצמן ושעיר המשתלח עצמן. אם נגעו בבגדים הרי הן טהורים. והיינו דאמרי ליה בגדים לאדם, מטמאיך לא טמאוני ואתה טמאתני:

ד **האוכל מנבלת עוף טהור.** נבלת עוף טהור אין לה טומאה אם נגעה באדם או בבגדים, אלא בבית הבליעה מטמא אדם לטמא בגדים, כדתנן במסכת טהרות, והיינו דאמרי ליה בגדים לאדם מטמאיך לא טמאוני וכו':

ה **כל ולד הטומאה.** כגון ראשון ושני, אין מטמא כלים. אלא אב הטומאה. ומשקה שנטמא בראשון ושני מטמא כלים, גזירה משום משקה זב וזבה, כגון רוקו וזובו ומימי רגליו שהן אב הטומאה:

ו **אין כלי חרס מטמא חבירו.** שאין כלי חרס נעשה אב הטומאה לעולם, ואין כלי חרס מקבל טומאה אלא מאב הטומאה, אלמא שאין כלי חרס מטמא חבירו:

אלא משקין. אבל מטמא הוא משקין והמשקים חוזרים ומטמאים חבירו, גזירה משום משקה זב וזבה כדאמרן:

ז **כל הפוסל את התרומה.** כגון ידים שניות עושות משקים תחלה לטמא חולין, וידים עצמן שנגעו באוכלי חולין, טהורים, שאין שני עושה שלישי בחולין:

חוץ מטבול יום. שלא העריב שמשו. אע"פ שהוא פוסל את התרומה, אינו מטמא המשקין להיות תחילה. ואפילו משקין של תרומה אם נגע בהן טבול יום אינן אלא פסולים בלבד לא טמאים:

ח **כל הימים כמקוה.** לכל הני מילי דקתני בסופו. (וגם) אין מטהרין בזוחלין, דאין מקוה מטהר בזוחלין אלא במכונסין, דכתיב [ויקרא י"א] אך מעין, מעין מטהר בזוחלין ואין מקוה מטהרת בזוחלין:

ופסולין לזבין. דזב בעי מים חיים, דכתיב [שם ט"ו] ורחץ את בשרו במים חיים. ולמצורע [דכתיב [שם י"ד] אל כלי חרש על מים חיים. ולמי חטאת] דכתיב [במדבר י"ט] מים חיים אל כלי:

הים הגדול כמקוה. לא קרא הכתוב מקוה אלא לים הגדול, דביה משתעי קרא במעשה בראשית ששם נקוו כל מימי בראשית. ולא נאמר ימים בלשון רבים, אלא מפני שמעורבים בו מיני ימים הרבה, שכל הנחלים הולכים אליו:

ר' יוסי אומר. כל הימים וים הגדול, תורת מעין עליהן לענין שהן מטהרין בזוחלין, מפני שהנחלים הולכין וזוחלין עליהן. אבל פסולין הן לתורת מים חיים, שהכתוב קוראן מקוה. והלכה כרבי יוסי:

ט **מים המוכין.** המזיקין. כגון שהן מלוחין ופושרין:

פסולין. : למי חטאת:

מים המכזבין. הפוסקין. כמו אשר לא יכזבו מימיו (ישעיהו נ"ח:י"א):

פסולין. דמים חיים בעינן:

אחד בשבוע. אבל אחד ביובל, שפיר מקרו מים חיים:

בפולמסיות. חיילות של גייסות ששותין ומקלקלים בהן:

בשני בצרון. שנים של עצירת גשמים:

ר׳ יהודה פוסל. אפילו אותן שאין מכזבין אלא בפולמוסיות ובשני בצרון. ואין הלכה כר׳ יהודה:

י **מי קרמיון ומי פוגה.** נהרות שבארץ ישראל הן:

מי בצים. לשון היגאה גומא בלא בצה (איוב ח׳:י״א). כלומר, מים שחומר וטיט מעורב בהן. ורחמנא אמר מים חיים אל כלי, והכא איכא חציצה בין מים לכלי:

מי תערובות. שמים פסולים מתערבים בהם:

אחד פסול ואחד כשר. ונתערבו, אסור לקדש ממקום התערובות ולמטה:

ר׳ יהודה פוסל. אפילו בשניהם כשרים פוסל ר׳ יהודה ליטול ממקום התערובות, גזירה אטו אחד פסול. ואין הלכה כר׳ יהודה:

יא **באר אחאב.** לא אתפרש היכן הוא, והא קמ״ל דמים חיים הן:

ומערת פמייס. מערה הסמוכה לעיר דן שמשם ירדן יוצא. ובלשון ישמעאל קורין לדן בניי״ס:

ר׳ יהודה אומר הרי היא בחזקת מותרת. ואין הלכה כר׳ יהודה:

עד שתצל. עד שיחזרו המים צלולים כדמעיקרא. ואין הלכה כר׳ ישמעאל:

פרק ט

א **צלוחית.** כלי שנותנים בו המים המקודשים לאחר שהשליך האפר לתוכן, קרוי צלוחית, והכלי שנותנים בו המים כדי לקדשן קודם שיתנו בה האפר, קרוי שוקת:

מים כל שהן. שאינן כשרים להזאה:

יזה שתים. שאם מזה אחת, שמא אין כאן מן הכשרים. אבל כי מזה שתים, אי אפשר דליכא בחדא מנייהו מן הכשרים. והזאה אינה צריכה שיעור:

וחכמים פוסלים. קסברי הזאה צריכה שיעור ואין מצטרפין ההזאות. והלכה כחכמים. ורמב״ם פירש, יזה שתי הזאות וישליכם חוץ לכלי וישאר השאר מי חטאת כשרים. ופליאה היא בעיני, דבפרק כל הזבחים בגמרא [דף פ׳] משמע כמו שפירשתי:

יניחנה בחמה והטל עולה. שדרך הטל לעלות כנגד החמה. וכן הוא אומר (שמות ט״ז) ויהי בבוקר ותעל שכבת הטל. ואין הלכה כר׳ אליעזר:

יערה וכו׳ מריק מה שבתוך הכלי, ואינו כשר להניח בו מי חטאת עד שינגב מן המשקים ומי פירות:

יערה ואינו צריך לנגב. דאם איתא דנשאר ממנו בכלי היה רישומו ניכר:

ב **ונתבקעו.** שנשתהו בתוך המים זמן מרובה עד שנתבקעו, או אפילו לא נתבקעו אלא שנשתנו מראה המים, פסולין:

חפושית. תולעת שחורה:

בין כך ובין כך. בין נתבקעה בין לא נתבקעה:

מפני שהיא כשפופרת. של קנה חלולה והמים נכנסים מצד זה ויוצאים מצד זה ומתערב עמהם הלחות שבקרבה:

דירה. תולעת שבחטין:

כנה. מין תולעת נמי הגדל בתבואה:

כשרים. אפילו נתבקעו. ואין כן הלכה:

ג **שתתה מהן בהמה או חיה פסולים.** משום משקה שבפיהן החוזר, והמים והרוק שבפיהן מתערבין:

מוצצת. ואין המשקה שבפיה חוזר למים:

מלקת. לוקקת בלשונה ומתערב הרוק שבלשונה עם המים:

אף הנחש מפני שהיא מקיאה. וכן הלכה ואין הלכה כר׳ אליעזר:

ד **החושב על מי חטאת לשתות ר׳ אליעזר פוסל.** דאפסלו להו במחשבה:

כשיטה. החבית לשתות או ליקח ממנה מים לשתות. אבל במחשבה גרידא לא פסיל:

במים שאינן מקודשין. שמלאן כדי ליתן בהן את האפר ועדיין לא נתן:

רבי אליעזר אומר כשיטה. והכא לא פסיל להו במחשבה. דכיון דמים קדושים הן, אמלוכי ממליך וחוזר בו ממחשבתו, הילכך לא פסיל ר׳ אליעזר עד שיטה:

רבי יהושע אומר כשישתה. מפני משקה שבפיו שחוזר ומתערב עם המים ופסיל להו:

ואם גרגר. לשון גרגרת. כלומר שלא שתה כדרך השותים אלא שפך המים בגרונו:

כשר. דליכא משקה פיו בחבית. והלכה כרבי יהושע בתרוייהו:

ה **שלא יעשם תקלה לאחרים.** שיגעו בטיט ויטמאו במי חטאת שבו:

ר׳ יהודה אומר בטלו. בטיט, ותו לא מטמא מאחר שגבלן:

מעת לעת. אם שחטה בתוך מעת לעת של שתייה. אבל שהתה טפי מהכי, נתעכלו במעיה:

רבי יהודה אומר בטלו במעיה. ואפילו שחטה בתוך מעת לעת בשרה טהור. ואין הלכה כר׳ יהודה בתרוייהו:

ו **מי חטאת.** במקודשין איירי. אבל מים שאינן מקודשין שרי, כדקתני סיפא:

אפר חטאת. אפילו אפר עצמו בלא מים:

לא יעבירם בנהר ובספינה. דגזור משום מעשה באדם אחד שהיה מעביר מי חטאת ואפר חטאת בספינה בירדן ונמצא כזית מת תחוב בקרקעיתה של ספינה:

ולא ישיטם על פני המים. דדמי לספינה. וכן לא יעמוד בצד זה של נהר ויזרקם לצד שני, דגם זה דמי קצת לספינה:

אבל עובר הוא. ברגליו:

במים. עם מי חטאת שבידו:

עובר הוא הטהור לחטאת. בין בספינה בין שט על פני המים, ואינו חושש. וכן נושא בידו או משיט על פני המים כלי שהוא טהור לתת בו מי חטאת כשהוא ריקם, או שיש בו מים שעדיין לא נתקדשו באפר פרה. שלא גזרו אלא על המים המקודשים ועל האפר בלבד, לא על האדם והכלים הטהורים (ומים שאינן מקודשין):

ז **אפר כשר.** אפר פרה הכשר להזאה:

שנתערב באפר מקלה. באפר כירה:

הולכים אחר הרוב לטמא. אם רוב אפר פרה, מטמא. אם רוב אפר מקלה, אינו מטמא:

ואין מקדשין בו. ואפילו רוב אפר חטאת, אין מקדשין בו, הואיל ונתערב בו אפר כירה ואפילו כל שהוא:

ר׳ אליעזר אומר מקדשין בכולן. דסבר ר׳ אליעזר לא בעינן שיעורא בהזאה, ואי אפשר דליתא פורתא מאפר חטאת. ואין הלכה כר׳ אליעזר:

ח **מי חטאת שנפסלו.** כגון שנשתנו מראיהן שלא מחמת עצמן, וכיוצא בזה מן הדברים שפוסלים מי חטאת:

מטמאים את האדם הטהור לתרומה. בין שנגע בהן בידיו בין שנגע בהן בגופו, דכמי חטאת כשרים חשיבי. וטומאה זו דרבנן היא, דמדאורייתא כיון שנפסלו פרחה מהן טומאתן החמורה. ומשום הכי תני מטמאין את האדם

הטהור לתרומה. דמשמע דוקא לתרומה אבל לא לחולין:

ואת הטהור לחטאת לא בידיו. כלומר אין מטמאין הטהור לחטאת בין נגע בהן בידיו בין נגע בהן בגופו, דכמי חטאת כשרים חשיבי, ונהי דהנושא מי חטאת שיש בהן כדי הזייה או נוגע בהן, טמא לכל מילי, לחטאת מיהא טהור:

נטמאו, מטמאים את הטהור לתרומה. כמי חטאת כשרים. אבל את הטהור לחטאת מטמאים אותו אם נגע בידיו, דכיון דנטמאו לא גריעי משאר אוכלים ומשקים טמאים דמטמאים את הידים, וקיימא לן דבטהרת מי חטאת מי שנטמאו ידיו נטמא גופו:

ט **אפר כשר שנתנו על גבי המים שאינם ראוים לקדשש.** הוי דינא כדין מי חטאת שנפסלו:

מטמאין את הטהור לתרומה בידיו ובגופו. כדין כל שאר מי חטאת הכשרים. ואין מטמאים הטהור לחטאת, שאין מי חטאת מטמאין הנושאן והנוגע

בהן אלא לשאר טומאות, לא לטהרת מי חטאת:

פרק י

א **כל הראוי לטמא מדרס.** כגון כלים המיוחדים למשכב ומושב ומרכב:

מדף לחטאת. אם הטהור למי חטאת הסיטן. אפילו הן טהורין לתרומה נטמא המסיטם כאילו הן טמאים מדרס. וחומרא בעלמא היא כדאמרינן [בחגיגה י״ח] בגדי אוכלי תרומה מדרס לקודש. וקרי ליה מדף, לפי שהיא חומרא דרבנן בעלמא. לשון קול עלה נדף (ויקרא כז):

ואדם כיוצא בהן. שאם הטהור לחטאת הסיט אדם הטהור לתרומה, נטמא לחטאת, שהטהורים לתרומה נחשבים כזבים לגבי חטאת:

וכל הראוי ליטמא טמא מת. כגון כלים דלאו בני מדרס:

ר׳ אליעזר אומר אינו מדף. ואם הסיטן לא נטמא לחטאת:

ר׳ יהושע אומר מדף. אם הסיט אפילו הטהורים, נטמא לחטאת. ורבנן פליגי ומחלקים בין טמאים לטהורים. ושלש מחלוקות בדבר. והלכה כחכמים:

ב **שנגע במדף טמא.** עליונו של זב קרוי מדף, שאם היו על גבי הזב עשר מכסאות זו על גבי זו כלן טמאין מדף, אפילו העליונה שלא נגע בה הזב. כשם שעשר מצעות זו על גבי זו ושכב הזב בעליונה כלן טמאות דאורייתא משום משכב ואע״פ שלא נגע בתחתונות, כך המכסאות העליונות שעל גבי הזב טמאים דרבנן משום מדף ואע״פ שלא נגע בהן. ואיכא בין משכב למדף, שהמשכב נעשה אב הטומאה לטמא אדם וכלים, והמדף אינו אלא ולד הטומאה לטמא אוכלים ומשקים, אלא משום חומרא דחטאת, אדם וכלים שנגעו במדף טמאים לחטאת:

לגין של חטאת. כלי שטף הוא ורוצה להכניס בו מי חטאת:

שנגע במדף. טמא וצריך טבילה:

שנגע באוכלין ומשקין. ואפילו שהן טהורין לתרומה ולקודש:

בידו טמא. כדין אוכלין ומשקין טמאים שהן מטמאין את הידים, שהטהור לתרומה ולקודש פוסל בחטאת, ועוד יש חומרא יתירה גבי חטאת דנטמא [ידיו נטמא] גופו, והלכך כשנגע בידו באוכלים ומשקין טמא:

ר׳ יהושע מטמא. דגזר היסט אטו נגיעה. ואין הלכה כרבי יהושע:

ג **קלל של חטאת.** כלי חרס שיש בו אפר הפרה. תרגום וכדה על שכמה (בראשית כ״ד:ט״ו), וקולתה על כתפה:

שנגע בשרץ טהור. דאין כלי חרס מיטמא מגבו:

נתנו על גביו. שנתן הקלל על גבי השרץ:

וחכמים מטמאין. משום דמונח במקום טמא, והתורה אמרה והניח מחוץ למחנה במקום טהור. ורבי אליעזר סבר הואיל והכלי שהאפר בתוכו טהור הוא, שפיר קרינן ביה במקום טהור. ואין הלכה כר׳ אליעזר:

ר׳ יוסי מטהר. במונח על גבי אוכלים ומשקים וכתבי הקודש, כיון דמקומו טהור מאב הטומאה:

וחכמים מטמאים. דטהור מכל טומאה בעינן. וכתבי הקודש רבנן גזרו בהו שיהיו מטמאין את הידים. והלכה כחכמים:

ד **שנגע בתנור.** ואפילו הוא טהור לקודש, אם נגע בו הטהור לחטאת:

טמא. וצריך טבילה לחטאת, שהטהור לקודש פוסל בחטאת. ודוקא שנגע בידו דנטמאו ידיו ונטמא גופו, אבל ברגלו טהור, דבידו עבוד מעלה, ברגלו לא עבוד מעלה, דומיא דאוכלין ומשקין דלעיל:

והלגין בתוכו. כלי שהכניס בו מי חטאת נתון בתוך ידו:

וכן האסל. מוט שנותנים שני כדין בשני ראשיו:

ובו שני קללות. שני כלים שהאפר נתון בהם, שקלל אחד קשור בראש המוט האחד, וקלל אחד קשור בראשו השני, והשתא האדם והאסל ע״ג תנור, והלגין והקלל שבהן המים והאפר חוץ לתנור:

ר׳ עקיבא מטהר. שאין הכלי שבו האפר עומד על גבי התנור, ובמקום טהור הוא:

וחכמים מטמאין. הואיל ואדם הנושאו עומד על גבי תנור, חשבינן לכלי כאילו הוא עומד על גבי התנור ובמקום טמא הוא מונח. ואין הלכה כרבי עקיבא:

ה **היה עומד חוץ לתנור.** שהתנור מפסיק בינו לכותל, וחלון בכותל ובו הלגין של מי חטאת:

והעבירו על פי התנור. שכל תנוריהן פיהן למעלה:

ר׳ עקיבא מטמא. דסבר קלוטה כמי שהונחה דמיא ובשעה שעבירו על פי התנור הרי היא כאילו הניחו בתוכו ונטמא:

וחכמים מטהרין. סברי לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא. והלכה כחכמים:

ובידו כלי ריקם. דלא בעינא והניח במקום טהור אלא באפר הפרה ובמים המקודשין על ידי האפר:

ו **של חטאת טמא.** דקודש ותרומה טמאים הן אצל חטאת:

שניהם בשתי ידיו. שנושא של חטאת בידו אחת ושל קודש או של תרומה בידו האחרת:

שניהן טמאים. של חטאת משום דנגע בשל תרומה בידו ונטמאו ידיו נטמא גופו ומטמא מי חטאת, ושל תרומה טמא משום נושא מי חטאת:

בשני ניירות. ואע״פ שהאדם טמא משום נושא מי חטאת, מ״מ התרומה טהורה דהא מפסיק נייר ואינו נוגע בתרומה בידו:

של חטאת בנייר ושל תרומה בידו שניהן טמאין. דכי נגע בידו בשל תרומה נטמא לחטאת. ונייר דבשל חטאת אינו חוצץ, דאין מונין ראשון ושני לחטאת, ונטמא של חטאת, והאדם טמא משום נושא מי חטאת וטימא את של תרומה שנגע בו בידו. אבל של תרומה בנייר, חוצץ בו הנייר, ואע״ג דנגע בשל חטאת בידו, שניהם טהורים, דאע״פ שהוא טמא משום נושא מי חטאת, מ״מ אין מי חטאת חוזרים ומיטמאים בטומאה הבאה לאדם מחמת עצמן:

ר׳ יהושע אומר של חטאת טמא. ר׳ יהושוע לטעמיה דאמר בתוספתא טהור לחטאת שהסיט את המפתח שהוא טהור לתרומה, טמא, שמא ישכח ויסיט את הדבר הטמא. והכא נמי אפילו בשני ניירות טמא, דמה שהוא נושא את התרומה אע״פ שאינו נוגע בה הוי מדף לחטאת. ואין הלכה כר׳ יהושע:

היו נתונים על גבי הארץ ונגע בהם. שנתן ידו אחת על של חטאת וידו אחת על של קודש או של תרומה:

של חטאת טמא. דנטמא האדם בלגין של תרומה וטימא את של חטאת:

ושל קודש ושל תרומה טהורים. שהרי האדם טהור לקודש ולתרומה, דלא נגע במי חטאת אלא בלגין:

הסיטן, ר׳ יהושע מטמא. לטעמיה דאמר טהור לחטאת שהסיט את המפתח שהוא טהור לתרומה, טמא. ולית הלכתא כוותיה:

פרק יא

א **צלוחית.** של מי חטאת:

ובא ומצאה מכוסה פסולה. שאני אומר אדם נכנס לשם וכסה אותה, ורוב בני אדם אין טהורין לחטאת:

אם יכולה חולדה לשתות ממנה פסולה. אבל אם אינה יכולה לשתות לא פסלינן להו מטעם שמא אדם טמא נכנס וגילה אותה, דאין דרך בני אדם לגלות אלא לכסות מפני השרצים, אבל שרצים דרכן. לגלות ואין דרכן לכסות. ודוקא מכוסה ומצאה מגולה חיישינן לחולדה. אבל מגולה ומצאה מגולה כמו שהניחה, לא חיישינן, אע״פ שחשו לספק מים מגולין, דחמירא סכנתא מאיסורא:

או נחש לדברי רבן גמליאל. דאמר לעיל, אף הנחש פוסל מפני שהוא מקיא:

החטאת. אפר חטאת או מים המקודשים שהיו באוהל המת בתוך כלי שיש עליו צמיד פתיל:

אינן נצולין. ונפסלין. מדכתיב והניח במקום טהור והאי לאו מקום טהור הוא. אבל כלים העומדים להניח בהן מי חטאת או אפר חטאת, וכן אזוב המתוקן להזות בו, ניצולין בצמיד פתיל:

ב **כל הספק טהור לתרומה.** כל ספק שאם נולד אותו ספק בתרומה התרומה טהורה, אם נולד כיוצא בו בחטאת טהור:

וכל התלוי לתרומה. וכל ספק שאם נולד בתרומה תולין לא אוכלין ולא שורפין, אם נולד כיוצא בו בחטאת, ישפך האפר או המים המקודשים. ובמסכת טהרות פרק הזורק טומאה, תנינן להו לספק הטהור ולספק שעל ידיו תולין בתרומה:

אם עשו על גביו טהרות. אם הזה באפר זה שנטמא בספק התלוי לתרומה, ועשה טהרות ע״י אותה הזאה, תולין אותם טהרות ולא אוכלין ולא שורפין:

הרפפות. כמין שבכות של עץ:

טהורות לקודש לתרומה ולחטאת. לפי שאינן כלים וגם אינן ראויין למדרס:

הרעדות. עצים שאינן מהודקים יפה זה בזה וכשאדם נשען עליהם רועדים ומתנענעים:

טמאות לחטאת. פעמים שאדם יושב עליהן וראויין ליטמא מושב. ואין הלכה כר׳ אליעזר:

ג **אם יש בה כביצה.** דאוכל פחות מכביצה אינו מטמא:

בין טהורה בין טמאה המים טמאים. דטהרת תרומה, טמאה היא אצל חטאת:

והאוכלה חייב מיתה. דנטמא במי חטאת בשעה שאוכלה, ותרומה בטומאת הגוף במיתה:

ר׳ יוסי אומר בטהורה המים טהורים. דסבירא ליה לר׳ יוסי שאין הטהור לתרומה מטמא את מי חטאת. ואין הלכה כר׳ יוסי:

שהכניס ראשו ורובו בתוך מי חטאת. רבנן גזרו טומאה על הבא ראשו ורובו במים שאובין, כמפורש פרק קמא דשבת, והוא משמונה עשר דבר שגזרו בו ביום, ומי חטאת מים שאובין נינהו, הלכך כשהכניס ראשו ורובו בהם נטמא, ומשנטמא ואינו טהור למי חטאת, חוזרים מי חטאת ומטמאים אותו ונעשה ראשון לטומאה, שאין מי חטאת מטמאים את הטהור להם, אבל כשאינו טהור להם מטמאים אותו:

ד **בל הטעון ביאת מים מדברי תורה.** כגון הנוגע בכל אבות הטומאות:

מטמא את הקודש ואת התרומה. לפי שהוא ראשון, עושה שני בחולין ובמעשר, ושלישי בתרומה, ורביעי בקודש:

לאחר ביאתו. שטבל ולא העריב שמשו, יש לו דין שני לטומאה, ועושה שלישי בתרומה, ורביעי בקודש:

וחכמים אומרים פוסל בקודש. כשם שטבול יום פוסל בתרומה, כן פוסל בקודש, ואינו מטמא בקודש, דכיון שטבל קלישא טומאתו, ופסול משוי, טמא לא משוי:

ואם בא אל המקדש. כל הטעון טבילה מן התורה שבא אל המקדש, דהיינו לעזרת ישראל, אפילו לאחר שטבל קודם שיעריב שמשו, חייב. ואף לעזרת נשים אסור טבול יום ליכנס, אבל אינו חייב אלא בעזרת ישראל:

ה **כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים.** כגון אכל אוכלין טמאין, ושתה משקין טמאין, והידים, והכלים שנטמאו במשקין, וכיוצא בהן:

וחכמים אוסרים במעשר. והלכה כחכמים:

לאחר ביאתו. לאחר שטבל, מיד הותר בכולם ואין צריך הערב שמש:

ואם בא אל המקדש פטור. דלא אסרה תורה ביאת המקדש אלא על מי שנטמא באב הטומאה דאורייתא, כדכתיב (ויקרא ה׳) בטומאת אדם או בבהמה טמאה או בכל שרץ טמא:

ו **מטמא את מי חטאת.** ואפילו לאחר שטבל, אם לא טבל לשם חטאת כאילו לא טבל, דתנן בפרק אין דורשין (חגיגה דף י״ח) טבל לקודש והוחזק לקודש אסור בחטאת. אבל משטבל לשם חטאת, אפילו טבול יום דאורייתא שפסול לתרומה ולקודש, כשר לחטאת, דטבול יום כשר בפרה:

ומזה מי חטאת במגע ובמשא. ובהא כולי עלמא לא פליגי. אבל באזוב המוכשר לקבל טומאה, ומשום דאוכל הוא צריך הכשר שיבוא עליו מים, וכן במים שאינן מקודשים ועומדים לקדש, וכלי ריקם הטהור ועומד כדי להניח בו אפר חטאת, בהא פליגי ר״מ וחכמים. והלכה כחכמים:

ז **כל אזוב שיש לו שם לווי.** שרגילין ללוות עמו שם אחר, כגון הנך דמפרש לקמן:

אזוב זה. כלומר אזוב סתם שהרואה אותו אומר זה אזוב הוא בסתם:

ושל תרומה טמאה. שאזוב של גינה חייב בתרומה כשלקטו לאכילה. והא קא משמע לן דאע״ג שהוא פחות מכביצה שאינו מטמא מי חטאת, אפ״ה הזאתו פסולה, כיון שהאזוב עצמו טמא:

ושל טהורה לא יזה. מפני שמפסיד את התרומה:

תמרות. כמין גרגרין שיש בראשי האזוב:

אין חייבין על היונקות. טמא שהזו עליו ביונקות ובא בהזאה זו אל המקדש, אינו חייב:

רבי אליעזר אומר וכו׳ ואין הלכה כר׳ אליעזר:

גבעולים שלא גמלו. כל זמן שהפרח מונח בתוך כיסו קודם שיפתח:

ח **מנגבו.** כדי שלא יתערבו מים הכשרים בפסולים:

אע״פ שנגבו פסול. ואע״פ שלא נטמא, משהוכשר לקבל טומאה פסול:

לקטו לחטאת. להזות בו מי חטאת:

כמלקט לעצים. ומנגבו והוא כשר. וכן הלכה:

ט **שלשה קלחין ובהן שלשה גבעולין.** גבעול אחד בקלח אחד. ושלשה קלחים דבעינן, ילפינן לקיחה לקיחה מאגודת אזוב מפסח מצרים, מה להלן שלשה, דבהכי מקרי אגודה, אף כאן שלשה:

מפסגו. מפרידו ומחלקו שיהיו השלשה קלחים מפורדים זה מזה:

ר׳ יוסי אומר מצות אזוב שלשה. רבי יוסי מחמיר טפי מת״ק, דלרבי יוסי תחילתו שנים פסול, ולת״ק תחילתו שנים כשר, ואינו פסול עד שיהא תחילתו כשייריו אחד. ודקאמר ת״ק מצות אזוב שלשה קלחים, למצוה בעלמא ולא לעכב. והלכה כרבי יוסי:

וגרדומיו כל שהוא. גרדומי הגבעול כל שהוא. ושייריו וגרדומיו תרי מילי נינהו, דשייריו הוו שיירי השלשה קלחין, דהיינו שני קלחין, וגרדומיו הוא הגבעול עצמו דאגרדום ונשבר ונשתייר ממנו כל שהוא:

פרק יב

א **האזוב הקצר מספקו.** מאריכו כדי סיפוקו:

ובכוש. הוא הפלך שהנשים טוות בו:

וטובל ומעלה. ואע״ג דכתיב ולקח אזוב וטבל במים, והוא לוקח הפלך שהאזוב נתון בראשו, שפיר קרינן ביה ולקח אזוב, דלקיחה ע״י דבר אחר שמה לקיחה:

ואוחז באזוב ומזה. דבהזאה בעינן שיהא אוחז האזוב בידו:

ר׳ יהודה ור׳ שמעון אומרים כו׳ ואין הלכה כר׳ יהודה ור׳ שמעון:

ב **ספק מן הכוש ספק מן החוט כו׳** דבעינן הזאה ודאי מן האזוב, משום דאמרינן העמד טמא על חזקתו:

מחברו מיצה עליו. שמא מתמצית מי חטאת של כלי אחד הלך על האחר:

הזאתו פסולה. דאי מחבירו מיצה עליו אין זו הזאה מן האזוב:

טובל ומעלה כדרכו. ולא אמרינן מתוך שנדחק בפיה לצאת שמא יחזרו המים לתוך הכלי ולא ישאר באזוב כשיעור:

ר׳ יהודה אומר הזייה ראשונה. דהזאה ראשונה לא חיישינן, אבל הזאה שניה מתוך שנדחקו לצאת וגם הזה מהם, נתמעטו ביותר וחיישינן בהזאה שניה שמא לא נשארו באזוב כשיעור. ואין הלכה כר׳ יהודה:

שלא יספג. שלא יקנח מצדדי הכלי או משוליו. דכתיב וטבל, ולא מספג:

הזאתו פסולה. דבעינן כוונת הזאה והרי לא נעשית מחשבתו:

ואפילו הן מאה. ולא בעינן הזאה בפני עצמה לכל איש ואיש או לכל כלי וכלי:

ג **על דבר המקבל טומאה.** אדם וכלים:

על דבר שאינו מקבל טומאה. בהמה וכלי אבנים:

אם יש באזוב לא ישנה. אם נשתייר באזוב כדי הזאה אין צריך לחזור ולטבול פעם שניה, אלא מזה מאותו שנשתייר באזוב על הדבר הטמא ועלתה לו הזאה, דכתיב והזה הטהור על הטמא, עד שיתכוין להזות על הטמא, הלכך כשנתכוין בשעת טבילת האזוב להזות על הטמא לא ישנה, אלא יזה ממה שנשתייר באזוב. אבל אם טבל האזוב כדי להזות על דבר שאינו מקבל טומאה, הואיל ותחילת טבילתו פסולה, כך הזאתו פסולה, ולא יזה במה שנשתייר באזוב עד שישנה:

המים המנטפין. מן האזוב שהטבילו לשם דבר שאינו מקבל טומאה, אם הטביל באותם טפות אזוב והזה מהן, כשרין:

לפיכך הן מטמאין. לפי שלא עשו מצותן, שהרי הטבילה הראשונה פסולה היתה, והרי אלו הטפות כשאר מי חטאת הכשרים שהן מטמאין:

ד **המזה מחלון של רבים.** שעומד בחלון של רבים והזה שם על הטמאים העוברים, והזה על הטמא כסבור שהמים שבידו טהורים להזאה:

ונמצאו פסולים. אם נכנס בהזאה זו למקדש, פטור הטמא מקרבן, דהוי כספק טומאה ברה״ר דספיקו טהור. ופירש הרמב״ם הטעם, דטמא זה אנוס הוא, דלא הוה ליה לאסוקי אדעתיה ולבדוק אם המים כשרין להזאה אם לאו, כיון שהיה עומד ברה״ר ומזה על הרבים. אבל העומד בחלון של יחיד ומזה, הוה ליה לטמא לבדוק על המים אם כשרים, אם לאו, וכיון דלא בדק, שגגה היא זו ולא אונס, ואם נכנס למקדש בהזאה זו חייב קרבן, דהוי כספק טומאה ברה״י דספיקו טמא:

שאין כהן גדול חייב על ביאת המקדש. דכתיב (במדבר י״ט) ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל, מי שחטאו שוה לקהל דהיינו ליחידים, פרט לכהן גדול שאין חטאו שוה ליחידים:

מחליקין היו. כלומר כל כך מי חטאת היו שם עד שהיו מחליקין בהן בני אדם, ואפ״ה דורסים בהן, משום דלא מטמאין, הואיל ונעשית מצותן:

ה **בכנפו בכנף בגדו.** לפי שהקרדום הצריך הזאה הוא אב הטומאה, וכשאוחז בכנפו נעשה הכנף ראשון, אין האוחזו טמא, דאין אדם וכלים מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה. ואע״פ שיש על הקרדום מים כדי הזיה, אין האוחזו טמא משום נושא מי הנדה, הואיל ונעשית מצותן כבר:

כדי שיטביל ראשי גבעולין ויזה. חוץ ממה שהאזוב בולע:

כאילו הן על אזוב של נחושת. שאינו בולע. דרואים המים הבלועים באזוב כאילו הן בעין להשלים שיעור הזאה להיות הנושאן טמא. והא דכתיב (שם) ומזה מי הנדה דדרשינן מיניה לנושא כשיעור הזאה, היינו שאילו היו בעין היה בהן שיעור הזאה. ואין הלכה כר׳ יהודה:

ו **המזה באזוב טמא.** כגון אזוב של גינה שלקטו לאכילה:

אם יש בו כביצה. דזהו שיעור אוכל, בין לקבל טומאה בין לטמא אחרים:

והזאתו פסולה. דכתיב [שם] והזה הטהור, שיהיה המזה טהור והאזוב טהור:

אפילו הן מאה. כולן טמאין לחטאת, דאין מונין ראשון ושני בחטאת אלא כולן הן תחילה:

ח שנטמאו אחוריו. במשקין טמאין. דלשאר טהרות לא נטמא תוכו, אבל לחטאת אינו כן:

הזוג והענבל חיבור. שאם הזה על אחד מהן, חבירו טהור. וזוג הוא הפעמון, וענבל הוא הפטיש שבפנים המכה בפעמון שעל ידו מקשקש:

כוש של רובן. פלך שטווין בו ארבי, הוא הגמי שעושין ממנו מחצלאות:

לא על הכוש ולא על הפיקה. כלומר לא יזה לא על זה לבדו ולא על זה לבדו, דלא הוו חיבור. אבל צריך להזות על שניהן:

פיקה. מה שמשימין בסוף הכוש להכבידו קרוי פיקה. בלע״ז פורסל״ו:

ואם הזה. על אחד מהן בלבד, מוזה. ורמב״ם פירש, לא על הכוש ולא על הפיקה, אלא על קנה הברזל שרגילין לתת בראש הכוש שנקרא צנורא. ועליו מזין מפני שהוא עיקר הכלי, ועולה ההזאה לכוש ולפיקה:

של פשתן חיבור. שהפלך שטווין בו פשתן דרכו להיות הפיקה מחוברת בכוש:

עור של עריסה. עור שמשימין בעריסה של קטן ודרכו להיות מחובר בעריסה:

המלבן. כמין קערות של עץ חקוקות שמכניסין בו כרעי המטה שלא ירקבו מלחלוחית הארץ. ודומה לו בפרק המוכר את הבית בבבא בתרא, מלבנות של כרעי המטה:

אינו חיבור לא לטומאה. דאם נטמא זה לא נטמא זה:

ולא לטהרה. דאם הזה על זה לא הזה על זה:

הקדוחות חיבור. כגון ידות הסכינים שהברזל נכנס לתוך הבית יד של עץ או של עצם ומחובר בו הוי חבור, נטמא אחד מהן נטמא חבירו, וכן אם הזה על אחד מהן הזה על חבירו. קדוחות, לשון מקדח:

אף החרוקות. לשון ויחרקו שן (איכה ב׳:ט״ז), כלומר אף הידות שהן חדות בראשן ומכניסן חודן בנקב שעושין בראש הכלי, כגון בית יד של רומח, אף אלו הוו חיבור. ואין הלכה כרבי יוחנן בן נורי:

ט **הסלים שבקנתל.** סלים שדרכן להוליך בהן פירות או זבלים על גבי החמור והן מחוברין זה בזה:

מטה של טרבל. כמין עז של ברזל שדשין בו את התבואה:

קרן של כליבה. המטה של מתים עושים לה כמין קרן של ברזל וקושרין בו המת שלא יפול. וקורים למטה של מתים כליבה, שהיא עשויה ככלוב של עופות:

וקרנים של יוצאי דרכים. קרני בהמה וחיה שמוליכים עמהם עוברי דרכים למלאות בהן מים לשתות:

ושלשלת המפתחות. שלשלת שתולים בה המפתחות:

ושלל של כובסים. דרך הכובסים לשלול הבגדים זה עם זה הקטן עם הגדול בשביל שלא יאבד:

והבגד שהוא תפור בכלאים. שתי חתיכות של בגד צמר שתפרן בחוטי פשתן וסופו להפרד משום איסור כלאים, וכן שלל של כובסים סופו להפרד, ואפילו הכי הוי חיבור לטומאה:

י **מיחם.** קומקום של נחושת שמחממים בו המים:

חוץ מטומטום ואנדרוגינוס. לפי שהן ספק אשה, ואשה אינה כשרה להזות, דכתיב וטבל במים איש טהור, איש ולא אשה, טהור, לרבות את הקטן. והזאה יליף מטבילה דאתקוש להדדי:

האשה מסעדתו. מסייעתו, כדמפרש בסיפא דאוחזת לו במים:

אם אחזה בידו אפילו בשעת הזאה פסול. לא מיבעיא בשעת טבילה דכי כתיב איש ולא אשה, בטבילה הוא דכתיב, אלא אפילו בשעת הזאה דלא כתיב קרא בהזאה, אפ״ה אם אחזה בידו, פסול, דגמרינן הזאה מטבילה:

יא **ביום והזה בלילה פסול.** דכתיב והזה הטהור על הטמא ביום השלישי וביום השביעי, ביום ולא בלילה. ואתקש טבילה להזאה, דכתיב וטבל במים איש טהור והזה, מה הזאה ביום אף טבילת אזוב ביום:

טובל בלילה ומזה ביום. היכא דשהה טבילתו ולא הזה ביום השביעי, כשבא להזות בשמיני או בתשיעי ועשירי יכול להקדים טבילה להזאה. אבל הטובל בשביעי כמצותו, מזה תחלה ואח״כ טובל, דכתיב וחטאו ביום השביעי והדר וכבס בגדיו ורחץ במים:

משעלה עמוד השחר כשר. דמשם ואילך הוא יום, דכתיב (בנחמיה ד׳:ט״ו,) ואנחנו עושים במלאכה וחצים מחזיקים ברמחים מעלות השחר עד צאת הכוכבים, וכתיב (שם) והיה לנו הלילה משמר והיום מלאכה: